

Accountant, verklaar u nader!

Reactie van Mr. drs. Pascal Visée RA

De Stuurgroep Publiek Belang heeft recent een Green Paper 'Audit kwaliteit' gepubliceerd. De Stuurgroep verwelkomt reacties en is onder meer geïnteresseerd in 'de verwerking van het publiek belang perspectief' en in een 'bijdrage aan het maatschappelijk begrip over audit kwaliteit'.

Zo is een van de doelen om de zogenoemde 'verwachtingskloof' te dichten. Deze verwachtingskloof bestaat uit twee delen: de 'performance gap' en de 'onredelijkheids gap' (Porter et al., 2012).

Naar mijn bescheiden mening zal de focus op de kwaliteit van de audit (langs de lijnen van de Green Paper) slechts bijdragen aan het dichten van de performance gap. Om de 'onredelijkheids gap' te dichten is meer nodig. In de hieronder voorgestelde aangepaste benadering, die mijns inziens beter aansluit bij de eisen die de 21ste eeuw aan ons stelt, zal de accountant in zijn goedkeurende verklaring ook uitgebreid verslag doen over zijn bevindingen ten aanzien van de kwaliteit van de administratieve organisatie/ interne controle en de bestuurlijke informatieverzorging (hierna AO-IC/BIV). Dit zal kunnen bijdragen aan het dichten van de 'onredelijkheids gap'.

Onvermijdelijke verwachtingskloof

De accountant stelt vast dat de jaarrekening is opgesteld volgens maatschappelijk aanvaardbare normen en dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van vermogen en resultaat. Tijdens de controle vormt de accountant zich een goed beeld van de AO-IC/BIV en hij past zijn controle-aanpak hierop aan. Maar in normale omstandigheden wordt over dit impliciete oordeel over de stand van de AO-IC/BIV weinig of niets naar buiten gebracht.

Dat er een verwachtingskloof is ontstaan, behoeft geen verbazing. Die is bij de voorgeschreven opzet namelijk onvermijdelijk. De accountantsverklaring - in jurisprudentie weliswaar gekenschetst als het product van een inspanningsverbintenis - wordt door het brede publiek gepercipieerd als het product van een resultaatverbintenis. Als er zich problemen voordoen zegt de maatschappij/ belanghebbende immers: "U verklaarde toch dat het goed was?!" Om in termen van Limperg te spreken: accountants zijn zelf debet aan de ontstane verwachtingskloof, men heeft immers meer verwachtingen geschapen dan kennelijk gerechtvaardigd was op basis van hun werkzaamheden.

'Accountants hebben zich voor het verkeerde karretje laten spannen.'

Accountants hebben zich voor het verkeerde karretje laten spannen. Als het ergens misgaat wordt met de vinger naar de accountant gewezen - dikwijls nog meer dan naar de eigenlijke 'boosdoener' in kwestie.

Verwachtingskloof in de 21ste eeuw

In de 21ste eeuw (information age!) zal de verwachtingskloof mijns inziens alleen maar groter worden. In een tijd waarin we met wagentjes op Mars rijden, DNA manipuleren, zelfrijdende auto's ontwikkelen et cetera gaat Limpergs 'verstandige leek' ervan uit dat grotendeels geautomatiseerde administraties betrouwbare cijfers ophoesten. Dat jaarrekeningen 'kloppen', zeker als er ook nog door een accountant is gecontroleerd.

De schrille werkelijkheid van vandaag is echter dat grote ondernemingen dikwijls nog een zeer versnipperd IT-landschap hebben. Ondanks de grote mate van automatisering lopen administraties bepaald nog niet vlekkeloos en dat is nadrukkelijk een understatement. Daarnaast heeft het gebruik

van IT-systemen allerlei nieuwe interne controle issues geïntroduceerd (autorisaties, cybersecurity et cetera).

De exponentiele impact van technologie, die zich dagelijks aan ons manifesteert in de vorm van nieuwe producten en diensten, heeft zich aan 'de achterkant' van bedrijven nog niet vertaald in hoogwaardige, foutloze administraties. Zelfs het veel gehypte robotic automation verwijst naar niet meer dan een eenvoudige pc die wat manueel werk overneemt (cijferinput in verschillende systemen respectievelijk het automatisch genereren van e-mails).

Een vergezicht

Toch is het mijn vaste overtuiging dat veel van de hierboven geschetste problemen in de komende decennia definitief zullen verdwijnen. ERP-landschappen worden vereenvoudigd, masterdata blijvend opgeschoond en een zeer groot deel van alle interne controles wordt geautomatiseerd. Ter vergelijking: nu al kan 80-85 procent van alle financiële controles in de 'GRC' (governance/risk/compliance) module van SAP worden 'gedraaid'. Zal het nog het vijftien jaar duren? Of nog twintig jaar? Er komt een tijd dat administraties foutloos werken, dat EDI stromen transacties tussen bedrijven foutloos vastleggen, XBRL-rapporten automatisch worden gegenereerd, de Belastingdienst van deze vastleggingen gebruikmaakt et cetera. De problemen waarmee we nu nog kampen zijn dan verdwenen, zoals ook de rekenliniaal en de ponskaart zijn verdwenen. Het beroep van administratief medewerker staat niet voor niets boven aan het lijstje van verdwijnende beroepen.

'De problemen waarmee we nu nog mee kampen zijn straks verdwenen, zoals ook de rekenliniaal en de ponskaart zijn verdwenen.'

Om dit te bereiken zullen bedrijven het heft in eigen handen moeten nemen. Hun administratieve systemen moeten in toenemende mate in staat zijn het adequaat functioneren van interne controles continu te monitoren, de zogenoemde continuous monitoring. Alle bedrijven moeten streven naar foutloze administraties met een permanente registratie van de werking van hun interne controles. Deze 'perfecte staat' is geen utopie en zal in de komende decennia door alle organisaties bereikt (moeten) gaan worden. En accountants zullen er straks dankbaar gebruik van gaan maken. Maar voor dat het zover is...

Accountant, verklaar u nader!

Wat betekenen deze geschetste ontwikkelingen voor de taakopdracht van de accountant in de 21ste eeuw? Een herbezinning op die taakopdracht is mijns inziens geboden. De accountant zal de eigen verantwoordelijkheid van de te controleren organisaties moeten benadrukken.

Hierbij is het gepast om, in tegenstelling tot de praktijk van vandaag, zich niet alleen oordeel te vormen over de stand van de AO-IC/ BIV, maar om hier ook uitgebreid over te berichten. De accountant vormt zich immers al een oordeel in het kader van zijn controleplan en het voorstel hier is om dit oordeel ook naar buiten te brengen.

Uiteraard moet hiervoor een methodiek en normenstelsel ontwikkeld worden. Er valt zelfs te denken aan een 'rating-systeem', vergelijkbaar met dat van credit rating agencies, waarbij Triple A staat voort een foutloze, zelfreinigende administratie met continuous monitoring door de cliënt zelf. Door de beoordeling van de AO-IC/BIV door de accountant naar buiten te brengen (en mogelijke zelfs in een score te vatten) wordt een belangrijk signaal afgegeven. Limpergs 'verstandige leek' zal zich realiseren dat verschillende bedrijven in verschillende stadia zitten van hun 'administratieve ontwikkeling'. De publicerende organisaties zullen door deze openbaarmaking worden blootgesteld

aan public scrutiny op basis van de vergelijking met de peer group. Het is te verwachten dat dit leidt tot een 'versnelling van de race naar de top'.

Uiteraard kan de accountant niet volstaan met een beoordeling van de kwaliteit van de AO-IC/BIV. De accountant zal ook de jaarrekening moeten blijven controleren. Afhankelijk van de beoordeling van de kwaliteit van de AO-IC/BIV zal hij meer of minder 'gegevensgericht' controleren. Maar de goedkeurende verklaring zou volgens mij nog veel meer moeten worden gekwalificeerd; inclusief een verwijzing naar de voornoemde stand van de AO-IC/BIV en de daarop afgestemde, door de accountant uitgevoerde activiteiten.

'De goedkeurende verklaring zou volgens mij nog veel meer moeten worden gekwalificeerd.'

Resultierend in een verklaring dat de controle geen 'materiële fouten aan het licht heeft gebracht'. Een dergelijke verklaring zou, veel meer dan nu, de eindverantwoordelijkheid voor de getrouwheid van de jaarrekening bij de betreffende organisatie leggen. De accountant voert een inspectie uit, geeft een oordeel over de stand van de AO-IC/BIV en constateert na aanvullende controle dat er geen materiële fouten aan het licht zijn gekomen.

Getrouwheidsrisico verzekeraar

In bovenstaande voorgestelde opzet schept de accountant niet meer vertrouwen dan op basis van zijn werkzaamheden mag worden verwacht. Zowel de beoordeling van de AO-IC/BIV als de goedkeurende verklaring krijgen zo veel meer het karakter van het product van een inspanningsverbintenis. Dat zal bijdragen aan het dichten van de 'onredelijkheids-gap'.

Bijkomend voordeel voor de accountantsprofessie: een expliciet oordeel over de kwaliteit van AO-IC/BIV zal ertoe kunnen bijdragen dat auditkosten in de toekomst minder onder invloed van louter competitieve prijsdruk tot stand komen, maar meer en met name op basis van een objectieve beoordeling van de stand van de AO-IC/BIV en de daarom benodigde arbeid van de accountant (meer of minder gegevensgericht).

Ten slotte is het zelfs denkbaar dat het getrouwheidsrisico van de jaarrekening op termijn verzekeraar wordt. Een verzekeringspremie zou kunnen worden gebaseerd op de reputatie van de gecontroleerde instelling, de rating van diens AO-IC/BIV en de reputatie van de controlerende accountant. Immers, risico's zullen er altijd blijven bestaan, onder meer vanwege de onvermijdelijke schattingsposten, maar ook vanwege de immer aanwezige kans van niet ontdekte fraude of management ingrijpen.

Mr. drs. Pascal Visée RA

Deze reactie is ook verschenen als artikel op Accountant.nl

<https://www.accountant.nl/artikelen/2017/10/accountant-verklaar-u-nader/>